

К.О. САВЧУК, І.М. ПРОЦЕНКО

Костянтин Олександрович Савчук, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*

ORCID: 0000-0001-6966-1139

Ірина Миколаївна Проценко, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України**

ORCID: 0000-0001-6404-1061

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЧЛЕНСТВА В ОРГАНІЗАЦІЇ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО ДОГОВОРУ

Питання членства України в НАТО набуло особливої гостроти після анексії Російською Федерацією території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь і агресивних дій цієї держави на Сході України. Як відомо, саме агресивна зовнішня політика Росії підштовхнула цілий ряд пострадянських країн (Латвію, Литву, Естонію, Грузію) стати на шлях набуття членства в НАТО, і варто наголосити, що прибалтійські держави набули членство в НАТО ще у 2004 році. При цьому обрання цими державами саме НАТО пояснюється, безумовно, тим, що передбачений ст. 5 Північноатлантичного договору 1949 р. (далі – Договір 1949 р.) механізм колективної оборони сприймається ними як потужний засіб захисту від багатьох зовнішніх викликів їх безпеці, і передусім від тих, що є подібними до вчинених Росією проти України чи Грузії.

Загалом Україна найбільш активну роботу в напрямі набуття членства в Організації Північноатлантичного договору здійснювала передусім у 2005–2009 рр. й, зокрема, нею було досягнуто таких результатів:

– у 2005 р. Комісія Україна-НАТО прийняла рішення розпочати Інтенсифікований діалог щодо прагнень України до набуття членства та відповідних реформ¹;

– у 2008 р. на засіданні Північноатлантичної ради НАТО на рівні глав держав та урядів (Бухарестський саміт) було підтверджено початок періоду інтенсивних контактів НАТО з Україною на високому політичному рівні, а також домовлено, що Україна в майбутньому стане членом НАТО²;

– у цьому ж році було визначено, що провідна роль у контролі за процесом, започаткованим на Бухарестському саміті НАТО, покладатиметься на Комісію Україна-НАТО, а Україна, в свою чергу, під егідою цієї ж Комісії розпочне розробку Річних національних програм, що, фактично, є планом заходів, реалізація яких може сприяти нашій державі вступити до Альянсу³.

Втім, як відомо, після успіхів, досягнутих Україною протягом 2005–2008 рр., справа з подальшим просуванням у напрямку набуття членства в НАТО значно загальмувалася й до 2014 р. суттєво не просунулася. Це було обумовлено тим, що за часів президентства В. Януковича у зовнішній політиці держави істотно посилювався проросійський напрям. Однак ця переорієнтація тривала порівняно недовго і після подій 2013–2014 рр. Україна чітко висловила своє прагнення стати членом Організації Північноатлантичного договору, закріпивши на законодавчому рівні відмову від здійснення політики позаблоковості⁴, а на конституційному – визнання членство в ЄС і НАТО в якості стратегічного курсу зовнішньої політики держави⁵. Також нині Україна продовжує послідовно виконувати Річні національні програми під егідою Комісії Україна-НАТО, наближаючись тим самим до стандартів НАТО як у сфері безпеки і оборони, так і у сфері побудови держави на засадах демократії та верховенства права.

Однак Альянс поки що не виявляє готовності розпочати з Україною План дій щодо членства, що багатьма зарубіжними науковцями пояснюється небажанням окремих держав-членів Альянсу ще більш загострювати відносини з Росією. Зокрема, ними відмічається, що «хоча перспектива швидкого приєднання України до членів ЄС відіграла більш важливу роль для початку української війни 2014–2015 рр. (в якій Росія захопила контроль та офіційно анексувала Крим і надала воєнну підтримку сепаратистським районам Донецька та Луганська), занепокоєння з приводу можливого членства України в НАТО було майже напевно фактором, що лежав в основі дій Росії. В принципі, НАТО залишається прибічною своїй політиці відкритих дверей. Однак, поки невідомо, чи зможуть Грузія, Україна та інші колишні радянські держави вступити до НАТО»⁶.

© К.О. Савчук, І.М. Проценко, 2019

* *Konstantin Savchuk, Ph.D. in Law, Senior Researcher V.M. Koretsky Institute of state and law of National Academy of Sciences of Ukraine*

** *Iryna Protsenko, Ph.D. in Law, Senior Researcher V.M. Koretsky Institute of state and law of the NAS of Ukraine*

Окрім цього, також зауважується, що «НАТО, саме англо-американський табір, хоче прийняти Україну до Атлантичного альянсу; однак Франція та Німеччина відверто проти такого членства. Франко-німецький табір зазначає, що це дестабілізує європейську континентальну стабільність ... через економічні відносини, які Франція та Німеччина мають з Росією»⁷.

Отже, НАТО поки тільки підтверджує домовленості, досягнуті в ході Бухарестського саміту 2008 р. та констатує прагнення України стати її членом⁸, що, згідно з практикою цієї Організації, є підставою для проведення з такою державою Інтенсифікованого діалогу з питань членства в НАТО і відповідних реформ. Однак, на нашу думку, всі перелічені обставини тільки змушують нас всебічно вивчати особливості набуття членства в Організації Північноатлантичного договору, чому у сучасній вітчизняній науці міжнародного права приділяється явно недостатньо уваги. Різномічне дослідження цього питання сприятиме формуванню чіткої стратегії із подолання Україною всіх перешкод на шляху до її членства в цій Організації. Врешті-решт, три Прибалтійські держави – Латвія, Литва та Естонія – змогли стати членами НАТО попри проживання на їх територіях великої російської національної меншини та незважаючи на міцні економічні відносини окремих держав-членів Альянсу з Росією.

Якщо говорити безпосередньо про процес набуття членства в Альянсі, то він базується на політиці «відкритих дверей», врегульованій передусім ст. ст. 10 та 11 Договору 1949 року. Зокрема, згідно з ними, держава-претендент має бути європейською державою, що відповідає статусу НАТО як регіональної організації. Окрім цього, Договір 1949 р., виходячи із цілей своєї діяльності, висуває додаткові матеріальні вимоги до держави-претендентки: здатність втілювати у життя принципи Договору 1949 р. і сприяти безпеці у Північноатлантичному регіоні.

Однак сучасні нормативні акти НАТО також нерідко торкаються питання набуття членства в Альянсі, коригуючи при цьому положення Договору 1949 року. Так, в Декларації Брюссельського саміту НАТО 2018 р. (далі – Декларація 2018 р.) зазначається, що «двері НАТО відкриті для всіх європейських демократій, які розділяють цінності нашого Північноатлантичного союзу, бажають і можуть взяти на себе відповідальність та зобов'язання члена, а також просувають принципи Договору, і включення яких може сприяти безпеці північної частини Атлантичного океану» (п. 62)⁹. Отже, Декларацією Брюссельського саміту НАТО 2018 р. змінюються окремі вимоги Договору 1949 р., оскільки якщо останній містив імперативний припис про здатність держави-претендента сприяти безпеці у Північноатлантичному регіоні, то Декларація 2008 р. говорить лише про її здатність сприяти безпеці північної частини Атлантичного океану. Окрім цього, сформульовані в Декларації 2008 р. критерії доповнюють положення Договору 1949 р. новими вимогами, а саме: держава-претендент має бути демократичною (точніше, європейською демократією), розділяти цінності Альянсу, бажати і бути в змозі взяти на себе відповідальність та зобов'язання члена. Щоправда, на наш погляд, окремі з цих вимог відповідають духу Договору 1949 р., адже хто, як не демократична держава, зможе втілювати у життя принципи Договору 1949 р., якими, згідно з його Преамбулою, є, наприклад, принципи демократії, свободи особистості і верховенства права. Також цілком логічно включати до складу Організації державу, яка розділяє її цінності, бажає і може взяти на себе відповідальність та зобов'язання члена, хоча, як правило, сучасні міжнародні організації закріплюють подібні положення в Статуті чи іншому документі, який виконує таку роль.

Разом із тим для України та інших держав, які прагнуть набути членство в НАТО, наявність таких абстрактних критеріїв, як, наприклад, «європейська демократія», а також сам підхід до формулювання цих критеріїв, за якого нормативний акт Організації може доповнити чи скоригувати її установчий міжнародний договір, робить шлях підготовки до членства в Альянсі доволі складним.

Ситуацію мало рятують ті нормативні акти НАТО, які безпосередньо стосуються питання набуття членства в Організації, оскільки вони чітко встановлюють, що виконання передбачених ними вимог не є гарантією вступу держави до складу Альянсу. Таким документом є передусім Дослідження з розширення НАТО 1995 року¹⁰. Попри свою назву, Дослідження належить до основних документів Організації з питань членства й, зокрема, в ньому розкрито сутність підходу НАТО до цього питання. Наприклад, тут зазначено: «Розширення відбудуватиметься шляхом поступового, обдуманого та прозорого процесу, що охоплює діалог із усіма зацікавленими сторонами. Не існує фіксованого або жорсткого переліку критеріїв для запрошення нових країн-членів до Альянсу. Розширення визначатиметься в кожному конкретному випадку, і деякі країни можуть отримати членство перед іншими. Нових членів не слід допускати чи виключати на основі належності до якоїсь групи чи категорії»¹¹. До речі, саме в цьому документі чи не вперше (а саме у п. В Глави 1) розгорнуто викладені вимоги, відображені у Декларації 2008 року. Також у ньому визначено роль участі держави в «Партнерстві заради миру» для можливого подальшого набуття нею членства в Альянсі. Зокрема, тут в якості принципу розширення розглядається те, що «Партнерство заради миру» може підготувати заінтересованих партнерів до переваг і обов'язків можливого членства (пп. 4 ч. В Гл. 1), а більш докладно умови здійснення цього регулюються в ч. С Гл. 3 «ПЗМ у підготовці до членства». У результаті, нині, налагодження між державою та НАТО партнерських відносин, зокрема, відповідно до умов Рамкового документу «Партнерство заради миру», сприймається як перший крок в напрямі набуття членства в НАТО.

У подальших документах НАТО положення Дослідження були розширені, в результаті чого визначились два етапи підготовки держав до можливого їх включення до складу цієї Організації: етап Інтенсифікованого діалогу з НАТО щодо питань членства та відповідних реформ (його зараз проходить Україна), що готував державу до другого етапу, а саме етапу Плану дій щодо членства в НАТО, умови якого визначаються

таким документом, як «План дій з підготовки до членства в НАТО» 1999 р. (далі – ПДПЧ)¹². Обидва не створюють для цієї Організації зобов'язань прийняти державу до своїх лав та будуються на принципі самоідентифікації (державна сама обирає заходи, які слід виконувати із запропонованих Організацією, і час, протягом якого вона їх буде здійснювати та несе відповідальність за їх прийняття й виконання). Однак у науковій літературі підкреслюється особливе значення ПДПЧ для держав, які, як і Україна, є партнерами НАТО відповідно до «Партнерства заради миру» й бажають набути членства в Альянсі. Зокрема, підкреслюється, що «в 1999 році НАТО розробила процес Плану дій із членства, згідно з яким альянс надає конкретну допомогу та консультації тим країнам, які він офіційно визнає в якості ймовірних майбутніх членів. В результаті, існує ієрархія співробітництва ПЗМ для потенційних членів, починаючи з ІПСК (Індивідуальної програми співробітництва та кооперації. – прим. К. С., І. П.), та переходячи від ПЗМ ППТО (Процесу планування та огляду партнерства заради миру – прим. К. С., І. П.) до ПДП (Індивідуального плану дій з партнерства. – прим. К. С., І. П.) та ПДЧ (Плану дій щодо членства. – прим. К. С., І. П.) до фінальної стадії. Таким чином, ПЗМ стала багатогалузевою програмою, в якій держави, які прагнуть членства, можуть поступово взаємодіяти з усіма елементами, а ті партнери, які не прагнуть членства, можуть лишатися поза елементами, конкретно пов'язаних із членством»¹³.

У зв'язку із прагненням України перейти до етапу Плану дій з підготовки до членства в НАТО, для нас є важливим докладне вивчення положень ПДПЧ. Відповідно до цього документа, заходи, вжиття яких може підготувати державу до членства в Альянсі, будуть стосуватися: політичної та економічної сфер, сфери оборони та воєнної сфери, сфери безпеки, правової сфери й кожній з них присвячено окремий розділ ПДПЧ. Серед них особливу вагу, на наш погляд, має Розділ I «Політичні і економічні питання», а саме його п. 2, який визначає характеристики, що очікуються НАТО від претендентів на членство, до яких ним відносяться: врегулювання міжнародних спорів мирними засобами (пп. а), а також врегулювання зовнішніх територіальних спорів, включаючи внутрішні юрисдикційні розбіжності, мирними засобами згідно з принципами ОБСЄ та підтримка відносин добросусідства (пп. с). До цього слід додати, що в Дослідженні з розширення НАТО 1995 р. також говориться про те, що «держави, які мають етнічні спори або зовнішні територіальні спори, включаючи іредентські вимоги або внутрішні юрисдикційні спори, повинні вирішувати їх мирним шляхом відповідно до принципів ОБСЄ. Вирішення таких спорів було б фактором для визначення того, чи потрібно запрошувати державу приєднатися до Альянсу» (пп. 6, п. В Глави 1)¹⁴.

Звичайно, як підкреслювалося вище, жоден із заходів, встановлених щодо членства в НАТО, не носить обов'язкового характеру для держави-претендента (хоча, як свідчить досвід, для одержання певного результату краще дотриматися всіх вимог, ніж частини). Більш того, якщо ми правильно зрозуміли характер ПДПЧ, то Організація може якесь із його положень і не відобразити в програмних документах із сприяння підготовки конкретної держави до її можливого майбутнього вступу в Альянс. Тим більше, що, наприклад, Греція та Туреччина у 1952 р. набули членство в НАТО, хоча їх відносини ніколи не були добросусідськими. Звичайно, можна зауважити, що на момент набуття ними членства ще не діяли ПДПЧ, однак, на наш погляд, їх приклад показує, що НАТО в питаннях розширення може виходити не з букви нормативних актів, а із сутнісних устремлінь Організації, оскільки Туреччина та Греція в той час виступали супротивниками Радянського Союзу. Доречним у цьому питанні є й приклад Федеративної Республіки Німеччини, яка стала членом НАТО у 1955 р., а у 1957 р. до неї приєднався важливий індустріальний район Саар, який протягом століть був об'єктом територіальних спорів між Німеччиною та Францією.

Разом із тим, якщо НАТО обере умови, визначені в пп. а і с п. 2 Розділу I ПДПЧ в якості бажаної умови вступу України до її складу, це призведе до відкладення набуття нашою державою членства в Альянсі на тривалий час, оскільки позиція України щодо правового статусу Криму є принциповою і ніякий компроміс з Росією в цьому питанні неможливий. Також Україні потрібно буде вирішити конфлікт на Сході України, що, найімовірніше, здійснюватиметься відповідно до Мінських домовленостей, зокрема, «Протоколу за підсумками консультацій Трьохсторонньої контактної групи відносно спільних кроків, направлених на імплементацію Мирного плану Президента України П. Порошенка та ініціатив Президента Росії В. Путіна»¹⁵ (далі – Мінський протокол) та «Комплексу заходів із виконання Мінських угод»¹⁶ (далі – Комплекс заходів). Однак виконання їх положень в повному обсязі займе багато часу і потребуватиме значних фінансових витрат, що також відкладатиме у часі приєднання до НАТО. Окрім цього, положення Мінських домовленостей містять низку прогалин¹⁷, зокрема, п. 11 Комплексу заходів передбачає проведення конституційної реформи в Україні із набуттям чинності нової Конституції, що припускає в якості ключового елемента децентралізацію (з урахуванням особливостей окремих районів Донецької та Луганської областей, узгоджених з представниками цих районів). Однак цим документом не визначено коло питань, які мають узгоджуватися в даному випадку із представниками ОРДЛО, що може призвести до їх істотного розширення, а також немає вказівки на формат проведення цього узгодження – в рамках Трьохсторонньої Контактної Групи чи без неї.

Окрім цього, в обох документах містяться нечіткі та неузгоджені між собою положення щодо відновлення контролю над державним кордоном України. Зокрема, в Мінському протоколі крок 4 передбачає забезпечення постійно діючого моніторингу на українсько-російському державному кордоні та верифікацію з боку ОБСЄ із створенням зони безпеки в прикордонних районах України та РФ. Однак у Комплексі заходів це питання вирішується абсолютно по-іншому, адже в його п. 9:

– вже немає згадки про ОБСЄ та зону безпеки;

– визначаються строки відновлення повного контролю уряду України над державним кордоном, а саме:

від першого дня після місцевих виборів до завершення конституційної реформи, яка, охоплюватиме великий комплекс питань, а отже, суттєво затягнеться у часі;

– умови відновлення контролю над кордоном, зокрема: проведення конституційної реформи, прийняття постійного законодавства про особливий статус ОРДЛО, проходження цього процесу в консультаціях і з узгодженням з урядами ОРДЛО в рамках Трьохсторонньої Контактної Групи (хоча після проведення місцевих виборів цих «урядів» взагалі вже не повинно існувати).

У цілому, Мінські домовленості вказують лише напрям вирішення конфлікту на Сході України, однак для визначення чітких умов та механізмів їх реалізації потрібно буде ще багато часу.

Окрім цього, слід враховувати, що населення, яке проживає на території ОРДЛО, нині, під впливом місцевої та російської пропаганди, вороже налаштовано проти влади України, а отже, при приєднанні територій, на яких вони проживають, держава отримає жорстких супротивників її євроатлантичних устремлінь, що може вплинути на прийняття Верховною Радою України рішення про ратифікацію Договору 1949 року. Щоправда, значна кількість жителів ОРДЛО вже набула в спрощеному порядку громадянство Російської Федерації, а отже, їх участь в політичному житті нашої держави, в тому числі і у виборах до Верховної Ради України буде обмежена і цього слід неухильно дотримуватися для захисту національних інтересів України. Водночас завданням України є поступове переконання жителів ОРДЛО в незмінності шляху європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Вивчення Розділу I ПДПЧ вказало на необхідність висвітлення положень його п. 5, відповідно до якого від кандидатів очікуватиметься подання їх поглядів і обґрунтування прагнення і здатності відповідати іншим розділам *acquis* НАТО, включаючи Стратегічну концепцію НАТО, розвиток Європейської складової в сфері безпеки і оборони в рамках Північноатлантичного союзу, Основоположний акт НАТО-Росія та Хартію НАТО-Україна. Даний пункт є важливим тому, що у вітчизняній науці міжнародного права зміст та значення «*acquis* НАТО» є майже не дослідженим, у зв'язку з чим складно чітко сказати, які акти Організації становлять його систему, особливо враховуючи політичний характер багатьох із них. З цим пов'язаний і інший важливий аспект – окреме включення Основоположного акта НАТО-Росія в якості складової *acquis* НАТО, готовність відповідати якому має бути висловлена державою-претендентом на вступ до Альянсу. Повна назва цього документа – Основоположний акт про взаємні відносини, співробітництво і безпеку між Російською Федерацією та Організацією Північноатлантичного договору¹⁸. Його було підписано 27 травня 1997 р. й він заклав нормативну основу співробітництва між НАТО та цією державою. Однак даний документ значною мірою втратив свою значимість чи, точніше, здатність повною мірою регулювати відносини між Організацією та Росією на практиці, оскільки остання не виконала його умови, зокрема, закріплені в ньому принципи, а саме принцип поваги до суверенітету, незалежності й територіальної цілісності всіх держав і їх права вибору шляхів забезпечення власної безпеки, непорушності кордонів і права народів на самовизначення, як це закріплено в Гельсінському Заключному акті та інших документах ОБСЄ та принцип запобігання конфліктам і врегулювання спорів мирними засобами відповідно до принципів ООН та ОБСЄ. Також Росія не проводила консультацій з НАТО з приводу запобігання конфлікту з Україною, хоча таке було передбачено даним Актом. Однак це не єдині підстави, що впливають на істотне зменшення значення даного документа. Справа в тому, що велика кількість положень Основоположного акта (принаймні більша частина Розділу IV Воєнно-політичні питання) пов'язана із Договором про звичайні збройні сили в Європі 1990 р., який Росією фактично не виконується з 2015 р., при формальному збереженні її участі в ньому. Отже, вже в силу цих причин даний документ недоречно включати до *acquis* НАТО, однак, у разі продовження його розгляду в такій якості, Україні, коли вона почне виконувати умови, що можуть призвести до її членства в Альянсі, буде складно розробити погляди і обґрунтування її прагнення і здатності відповідати положенням Основоположного акта.

Якщо говорити про інші умови, викладені в ПДПЧ, то звертає на себе увагу Розділ III «Питання ресурсів», де говориться про те, що набуття членства в НАТО обумовлює виділення в національному бюджеті достатніх коштів на фінансування виконання державою її союзних зобов'язань. У зв'язку з цим варто передусім згадати Заяву про трансатлантичний зв'язок за підсумками зустрічі на найвищому рівні в Уельсі від 5 вересня 2014 р.¹⁹, якою передбачалася необхідність збільшення державами-членами НАТО їх витрат на національну оборону до 2 % ВВП (п. 5). У результаті, «у 2014 році три країни НАТО виділяли на оборону 2 % ВВП або більше; їх кількість зросла до семи в 2018 році, і у більшості країн НАТО є національні плани по досягненню цієї мети до 2024 року»²⁰. Отже, Україні слід пам'ятати, що членство в НАТО призведе до необхідності витратити 2 % ВВП на потреби оборони й безпосередньо ті потреби, які будуть встановлені Організацією й цього зобов'язання Україна повинна буде неухильно дотримуватися. Щоправда, згідно з розділом 5 Стратегії національної безпеки України від 2015 р.²¹, реалізація даної Стратегії потребуватиме спрямування щорічно на бюджетне фінансування сектору безпеки і оборони не менше 5 % від валового внутрішнього продукту. Також, відповідно до пп. 4.4, п. 4 Розділу III Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України від 2016 р.²², реалізація Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України потребуватиме спрямування щорічно на фінансування сектору безпеки і оборони не менше 5 % ВВП щороку, зокрема на видатки на оборону – не менше 3 % ВВП щороку, а на забезпечення розвитку оборонно-промислового комплексу – 0,5 % ВВП. Однак, як відомо, в Україні часто різні сфери суспільних відносин залишаються недофінансованими.

Окрім цього, слід враховувати, що держави-члени НАТО обов'язково здійснюють прямі внески до бюджету Організації для покриття важливих для всіх її держав-учасниць витрат, розмір яких визначається залежно від валового національного доходу держави. Ці внески йдуть на фінансування витрат Цивільного та

Військового бюджетів НАТО, а також Програми НАТО по інвестуванню безпеки (англ. NATO Security Investment Programme). Разом із тим, у рамках Організації окремими державами може здійснюватися й так зване «спільне фінансування» певних проектів, яке контролюватиметься органами Альянсу, а також й інші механізми фінансування²³. Наприклад, нині до такого спільного інвестування належать ті Трестові фонди, що були створені для фінансування в Україні проектів з: реорганізації та модернізації системи командування, управління, комунікації та комп'ютеризації (С 4); сприяння перепідготовки і соціальної адаптації військово-службовців; розвитку медичної реабілітації в Україні; підтримки реформування систем логістики і стандартизації Збройних сил України, Національної гвардії, Державної прикордонної служби; надання допомоги в розробці технічних сил та засобів для протидії кіберзагрозам. Таким чином, Україна повинна бути готовою до того, що членство в НАТО вимагатиме не лише постійних значних витрат на оборону, а й сплати інших внесків, пов'язаних із діяльністю Альянсу.

Окрім зазначеного, Україна повинна враховувати й те, що процес прийняття державами-членами Альянсу рішення про включення до своїх лав нового члена є також доволі складним. Він регулюється ст. ст. 10 та 11 Договору 1949 р. й передбачає, що державу мають запросити приєднатися до Договору 1949 р. всі інші його держави-учасниці за їх одностайною згодою. Одностайність виявляється таким чином: держави-члени НАТО укладають Протокол до Північноатлантичного договору про приєднання певної держави, який набере чинність після його ратифікації всіма державами-членами Альянсу, на підставі чого Генеральний секретар НАТО надішле відповідній державі запрошення приєднатися до Договору 1949 року²⁴. Запрошена таким чином держава має ратифікувати Договір 1949 р. і передати документ про приєднання на збереження уряду США.

Отже, ця, на перший погляд проста й зрозуміла процедура, на практиці може зіштовхнутися із значними складнощами, зокрема, при досягненні всіма державами-членами Альянсу (яких нині вже 29) консенсусу щодо включення певної держави до цієї Організації. До того ж, повернення контролю над територією ОРДЛО, значна частина населення яких вороже ставиться до прагнення держави набути членство в ЄС та НАТО, може порушити існуючий на цей час загальнонаціональний консенсус з даного питання й ускладнити ратифікацію Договору 1949 року. Окрім цього, варто пам'ятати, що нові держави-члени НАТО, окрім приєднання до Договору 1949 р., повинні будуть також приєднатися до Угоди про статус Організації Північноатлантичного договору, національних представників і Міжнародного секретаріату 1951 р. та Угоди про статус місій і представників третіх держав у Організації Північноатлантичного договору 1994 року. До того ж, від них очікуватиметься приєднання до ряду міжнародних договорів НАТО, які регулюють технічні питання, а саме до: Угоди між учасниками Північноатлантичного договору про захист інформації 1997 р., Угоди про взаємні гарантії секретності винаходів, пов'язаних із обороною, по яким були зроблені заявки на патент 1960 р.; Угоди НАТО про передачу технічної інформації для цілей оборони 1970 р.; Угоди про співробітництво з атомної інформації (С-М (64)39 – Базова угода); Адміністративних домовленостей з виконання угоди (С-М(68)41, 5 редакція). У зв'язку із зазначеним варто також звернути увагу на ще одну, сформульовану доволі нечітко, вимогу, яка може бути пред'явлена до претендента на членство в НАТО, а саме: досягнення сумісності внутрішнього законодавства претендента на членство з іншими домовленостями й практикою виконання, які регулюють співробітництво в масштабах НАТО.

Отже, підготовка держави до членства в Альянсі та його набуття непростий процес. Причиною цього є не те, що перед державою стоїть завдання вжити комплекс заходів як у сфері оборони, так і щодо вдосконалення державної влади в дусі демократії та верховенства права, а те, що будь-які дії, які держави вживають для набуття членства в НАТО згідно із розробленими планами та програмами, не гарантують такого членства. Окрім цього, підготовка України до членства в НАТО може бути підпорядкована вимогам, які будуть складними для виконання (наприклад, якщо від неї очікуватимуть подачі її поглядів і обґрунтування її прагнення й здатності відповідати *acquis* НАТО, до якого включається Основоположний акт НАТО-Росія) чи суттєво відтермінують момент набуття членства в НАТО (приміром, якщо від України будуть очікувати вирішення міжнародних спорів мирним шляхом і встановлення відносин добросусідства з державами; та й повернення до складу України території ОРДЛО, значна частина населення яких вороже ставиться до прагнення України набути членство в ЄС та НАТО, може порушити існуючий на цей час загальнонаціональний консенсус з даного питання). Додатково слід пам'ятати, що необхідність досягнення одностайності держав-членів НАТО щодо запрошення держави до членства в Організації шляхом ратифікації кожною з них спеціального протоколу з даного питання також суттєво ускладнює процес набуття членства в НАТО.

¹ «Поглиблення співпраці Україна – НАТО: короткотермінові заходи», схвалено на засіданні Комісії Україна – НАТО на рівні міністрів закордонних справ від 21 квітня 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_012/conv

² Пункт 23 Декларації Бухарестського саміту, прийнятої главами держав і урядів, що взяли участь у засіданні Північноатлантичної ради в Бухаресті 3 квітня 2008 р. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_8443.htm?selectedLocale=ru

³ Пункти 18–19 Final communiqué Meeting of the North Atlantic Council at the level of Foreign Ministers held at NATO from 03 December 2008. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/official_texts_46247.htm?selectedLocale=en ; Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною, підписаної 9 липня 1997 р. від 21 серпня 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021

⁴ Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості: Закон України від 23 грудня 2014 р. № 35-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-19>

⁵ Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7 лютого 2019 р. № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n6>; Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України: Закон України від 8 червня 2017 р. № 2091-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2091-19>

⁶ The European Neutrals and NATO: Non-alignment, Partnership, Membership? (New Security Challenges) / Ed. by Andrew Cottey. 1st ed. New Security Challenges, 2018. P. 65. URL: [https://books.google.com.ua/books?id=adFBDwAAQBAJ&pg=PA64&dq=NATO's+\"open+door+policy\"&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewjUwJzH1uHkAhWlB1AKHT9dDrcQ6AEIKTAA#v=onepage&q=NATO's%20\"open%20door%20policy\"&f=false](https://books.google.com.ua/books?id=adFBDwAAQBAJ&pg=PA64&dq=NATO's+\)

⁷ Al-Kassimi K. Open door policy: keep it open or shut it? 2015. P. 13 URL: <https://macsphere.mcmaster.ca/handle/11375/18670>

⁸ Brussels Summit Declaration, issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11–12 July 2018. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm#66

⁹ Brussels Summit Declaration. Op cit.

¹⁰ Study on NATO Enlargement from 03 Septembr 1995. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm?selectedLocale=en

¹¹ Study on NATO Enlargement. Op cit.

¹² План дійсвий по подготовке к членству в НАТО от 24 апреля 1999 г. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/official_texts_27444.htm?selectedLocale=ru

¹³ The European Neutrals and NATO: Non-alignment, Partnership, Membership? (New Security Challenges). Op cit. P. 64.

¹⁴ Study on NATO Enlargement. Op cit.

¹⁵ Протокол по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно совместных шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина. URL: <https://podrobnosti.ua/992242-obsje-opublikovala-podpisannuj-v-minske-protokol-dokument.html>

¹⁶ Комплекс мер по выполнению Минских соглашений. URL: <https://www.osce.org/ru/cio/140221?download=true>

¹⁷ Наприклад, критика положень Комплексу заходів із виконання Мінських домовленостей міститься у: Політичні та міжнародно-правові механізми деокупації та відновлення територіальної цілісності держави: світовий досвід і Україна. Наукова записка / Кресіна І.О. (керівник авт. кол.), Кресін О.В., Проценко І.М., Савчук К.О., Стойко О.М. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2017. С. 63–65.

¹⁸ Основополагающий акт о взаимных отношениях, сотрудничестве и безопасности между Российской Федерацией и Организацией североатлантического договора от 27 мая 1997 г. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natolive/official_texts_25468.htm

¹⁹ Заявление о трансатлантической связи по итогам встречи на высшем уровне в Уэльсе от 5 сентября 2014 г. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112985.htm?selectedLocale=ru

²⁰ Финансирование НАТО. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm?selectedLocale=ru

²¹ Стратегія національної безпеки України: затв. Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015?find=1&text=%E2%B3%E4%F1%EE%F2#w11>

²² Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України: затв. Указом Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016?find=1&text=%E1%FE%E4%E6#w11>

²³ Див. докладніше: Финансирование НАТО. Op. cit.

²⁴ В якості прикладу виконання цієї процедури можна навести Protocol to the North Atlantic Treaty on the Accession of Montenegro. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_145230.htm?

References:

«Pohlyblennia spivpratsi Ukraina – NATO: korotkoterminovi zakhody», skhvaleno na zasidanni Komisii Ukraina – NATO na rivni ministriv zakordonnykh sprav vid 21 kvitnia 2005 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_012/conv [in Ukrainian].

Bucharest Summit Declaration, issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_8443.htm?selectedLocale=ru [in English].

Final communiqué Meeting of the North Atlantic Council at the level of Foreign Ministers held at NATO from 03 December 2008. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/official_texts_46247.htm?selectedLocale=en [in English].

Deklaratsiia pro dopovnennia Khartii pro osoblyve partnerstvo mizh Orhanizatsiieiu Pivnichno-Atlantychnoho dohovoru ta Ukrainoiu, pidpysanoi 9 lypnia 1997 roku vid 21 serpnia 2009 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021 [in Ukrainian].

Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vidmovy Ukrainy vid zdiisnennia polityky pozablokovosti: Zakon Ukrainy vid 23 hrudnia 2014 r. № 35-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-19> [in Ukrainian].

Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo stratehichnoho kursu derzhavy na nabuttia povnopravnogo chlenstva Ukrainy v Yevropeiskomu Soiuzi ta v Orhanizatsii Pivnichnoatlantychnoho dohovoru): Zakon Ukrainy vid 7 liutoho 2019 r. № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n6> [in Ukrainian].

Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zovnishnopolitychnoho kursu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 8 chervnia 2017 r. № 2091-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2091-19> [in Ukrainian].

The European Neutrals and NATO: Non-alignment, Partnership, Membership? (New Security Challenges) / Ed. by Andrew Cottey. 1st ed. New Security Challenges, 2018. 237 p. URL: [https://books.google.com.ua/books?id=adFBDwAAQBAJ&pg=PA64&dq=NATO's+\"open+door+policy\"&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewjUwJzH1uHkAhWlB1AKHT9dDrcQ6AEIKTAA#v=onepage&q=NATO's%20\"open%20door%20policy\"&f=false](https://books.google.com.ua/books?id=adFBDwAAQBAJ&pg=PA64&dq=NATO's+\) [in English].

Al-Kassimi K. Open door policy: keep it open or shut it? 2015. 20 p. URL: <https://macsphere.mcmaster.ca/handle/11375/18670> [in English].

Brussels Summit Declaration, issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11–12 July 2018. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm#66 [in English].

Study on NATO Enlargement from 03 Septembr 1995. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm?selectedLocale=en [in English].

Membership Action Plan (MAP), approved by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council from 24 April 1999. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/official_texts_27444.htm?selectedLocale=ru [in English].

Protokol po itogam konsultatsiy Trehstoronney kontaktnoy gruppyi otositelno sovместnyih shagov, napravlenyih na implementatsiyu Mirnogo plana Prezidenta Ukrainy P. Poroshenko i initsiativ Prezidenta Rossii V. Putina. URL: <https://podrobnosti.ua/992242-obse-opublikovala-podpisannyj-v-minske-protokol-dokument.html> [in Russian].

Kompleks mer po vyipolneniyu Minskih soglasheniy. URL: <https://www.osce.org/ru/cio/140221?download=true> [in Russian].

Politychni ta mizhnarodno-pravovi mekhanizmy deokupatsii ta vidnovlennia terytorialnoi tsilnosti derzhavy: svitovy dosvid i Ukraina. Naukova zapyska / Kresina I.O. (kerivnyk avt. kol.), Kresin O.V., Protsenko I.M., Savchuk K.O., Stoiko O.M. K.: Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2017. 133 c [in Ukrainian].

Osnovopolagayuschiy akt o vzaimnyih otnosheniyah, sotrudnichestve i bezopasnosti mezhdru Rossiyskoy Federatsiey i Organizatsiey severoatlanticheskogo dogovora ot 27 maya 1997 g. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natolive/official_texts_25468.htm [in Russian].

The Wales Declaration on the Transatlantic Bond from 5 September 2014. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112985.htm?selectedLocale=ru [in English].

Funding NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm?selectedLocale=ru [in English].

Stratehiiatsionalnoi bezpeky Ukrainy: zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 26 travnia 2015 r. № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015?find=1&text=%E2%B3%E4%F1%EE%F2#w11> [in Ukrainian].

Kontseptsiia rozvytku sektoru bezpeky i oborony Ukrainy: zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 14 bereznia 2016 roku № 92/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016?find=1&text=%E1%FE%E4%E6#w11> [in Ukrainian].

Protocol to the North Atlantic Treaty on the Accession of Montenegro. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_145230.htm [in English].

Резюме

Савчук К.О., Проценко І.М. Особливості правового регулювання членства в Організації Північноатлантичного договору.

На основі аналізу положень Північноатлантичного договору 1949 р. та ряду інших нормативних актів НАТО у статті проаналізовано критерії та процес набуття членства в цій Організації. Окрема увага приділена процесу підготовки держави до членства в Альянсі, який умовно складається з двох етапів: етапу Інтенсифікованого діалогу з НАТО щодо питань членства та відповідних реформ і етапу Плану дій щодо членства в НАТО. У зв'язку з тим, що Україна перебуває на етапі Інтенсифікованого діалогу, в статті вивчено проблемні моменти, які можуть виникнути у разі проходження нею наступного етапу – Плану дій щодо членства в НАТО, а також при безпосередньому прийнятті рішення державами-членами НАТО про залучення до їх складу нового члена.

Ключові слова: міжнародна організація, членство в міжнародній організації, Організація Північноатлантичного договору, План дій з підготовки до членства в НАТО.

Резюме

Савчук К.А., Проценко І.Н. Особенности правового регулирования членства в Организации Североатлантического договора.

На основе анализа положений Североатлантического договора 1949 г. и ряда других нормативных актов НАТО в статье проанализированы критерии и процесс обретения членства в этой организации. Особое внимание уделено процессу подготовки государства к членству в Альянсе, который условно состоит из двух этапов: этапа Интенсифицированного диалога с НАТО по вопросам членства и соответствующих реформ и этапа Плана действий по членству в НАТО. В связи с тем, что Украина находится на этапе Интенсифицированного диалога, в статье изучены проблемные моменты, которые могут возникнуть в случае прохождения ею следующего этапа – Плана действий по членству в НАТО, а также при непосредственном принятии решения государствами-членами НАТО о привлечении в их состав нового члена.

Ключевые слова: международная организация, членство в международной организации, Организация Североатлантического договора План действий по подготовке к членству в НАТО.

Summary

Konstantin Savchuk, Iryna Protsenko. Features of the legal regulation of membership in the North Atlantic Treaty Organization.

Based on an analysis of the provisions of the 1949 North Atlantic Treaty and a number of other NATO regulations, the article analyses the membership criteria and accession process to the Organization. In particular, the Treaty of 1949 has been found to contain requirements that are imposed on States applying for membership of the Organization, but they are rather broad, abstract in nature, and are therefore specified in Alliance normative documents. In addition, the process of preparing the country for membership in the Alliance, which is conditionally composed of two stages: the stage of NATO Intensified Dialogue on Membership and relevant reforms and the stage of the NATO Membership Action Plan, have been of great importance in this area. These stages are governed by Alliance regulations, namely the Study on NATO Enlargement 1995 and the NATO Membership Action Plan 1999. However, their provisions are not considered to be criteria for membership of the Organization, and the fulfilment of their conditions does not give rise to a commitment by NATO to accept the State concerned. At the same time, passing these steps can help prepare the country for possible membership in the Alliance, and it is therefore crucial for Ukraine, which is undergoing an Intensified Dialogue, to identify the specific features of the next phase, the NATO Membership Action Plan (MAP). The article underlines that, as part of its passage to Ukraine, it may present itself as requirements that are difficult to fulfill (for example, if it is expected to submit its views and substantiate its *willingness and ability to comply* with the NATO acquis, which includes the NATO-Russia Founding Act), and requirements that significantly delay the moment of NATO membership (for example, if Ukraine is expected to resolve international disputes peacefully and establish good neighbourly relations with states). The article also emphasizes that the process of inviting a country to NATO membership, governed by Articles 10 and 11 of the 1949 Treaty, is also quite complicated, since it requires the unanimity of NATO member states (now 29) on this issue. Moreover, regaining control of Ukraine over the territory of the ORDLO, whose population is hostile to the state's aspi-

rations to become a member of the EU and NATO, may violate the current national consensus on the subject and complicate the ratification of the 1949 Treaty.

Key words: international organization, membership in international organization, North Atlantic Treaty Organization, NATO Membership Action Plan.

DOI: 10.36695/2219-5521.3.2019.45

УДК 346.54

Н.Г. АЯГУТ

Наталія Гарягдівна Аягут, ад'юнкт кафедри господарсько-правових дисциплін ДЮІ МВС України*

ORCID: 0000-0003-1357-6853

РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПОРТОВИХ ПОСЛУГ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ПРАВІ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. 21 березня 2014 р. між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) було підписано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода), яку було ратифіковано Верховною Радою України 16 вересня 2014 року. Поміж цілей асоціації України та ЄС в Угоді виділено необхідність запровадження умов для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та підтримання зусиль нашої країни стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС¹. Отже, з підписанням Угоди Україна взяла на себе зобов'язання щодо приведення у відповідність українського законодавства до права ЄС, у тому числі і в транспортній сфері, що здійснює основоположний вплив на формування позиції держави щодо розвитку та організації функціонування транспорту в цілому і морських портів зокрема. Тому, з огляду на спрямованість українського законодавства до європейських стандартів, вкрай важливими для розвитку портової галузі в Україні є досвід ЄС з регулювання ринку портових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі є достатня кількість публікацій, в яких здійснюється порівняння українського законодавства і права ЄС щодо регулювання діяльності морських портів взагалі. Слід підкреслити, що досвід європейських країн у цій сфері вивчали: Д. Зятіна, Л. Ніколаєва, Л. Валуєва, але питання правового регулювання ринку портових послуг залишались поза увагою і є недостатньо розробленими.

Формулювання мети статті. Метою статті є здійснення порівняльного аналізу положень законодавства України і права ЄС з регулювання ринку портових послуг, визначення шляхів удосконалення національного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Основним документом із джерел права ЄС, щодо порядку надання портових послуг є Регламент Європейського Парламенту та Ради ЄС від 15 лютого 2017 р. № 2017/352, що встановлює рамки для надання портових послуг та загальні правила фінансової прозорості портів (далі – Регламент).

Відповідно до ст. 3 Регламенту для організації портових послуг з боку органу управління портом або компетентного органу можуть застосовуватися такі види організаційного впливу, як: *мінімальні вимоги до надання портових послуг*. Це означає, що орган управління порту або компетентний орган може вимагати від постачальників портових послуг дотримання мінімальних вимог щодо виконання відповідної портової послуги; *обмеження кількості постачальників*, яке застосовується органом управління порту або компетентним органом у разі наявності певних, передбачених Регламентом підстав; *зобов'язання з надання громадських послуг*, що полягає у компетенції керівного органу порту або компетентного органу покласти на постачальників портових послуг зобов'язання з надання громадських послуг, які пов'язані з портовими послугами; *обмеження, пов'язані із внутрішніми операторами*².

Слід зазначити, що Регламент містить не тільки перелік видів організаційного впливу який застосовується для регулювання ринку портових послуг, а й чіткі вказівки на випадки і причини його застосування, з визначенням процедури дій органу управління порту або компетентного органу по реалізації того чи іншого виду впливу.

У термінології Регламенту «керівний орган порту» означає будь-який державний чи приватний орган, який відповідно до національного законодавства має на меті здійснювати або наділений повноваженнями

© Н.Г. Аягут, 2019

* *Natalia Ayahut, adjunct of Donetsk Law Institute of Ministry of Interior Affairs of Ukraine*